

Učitel matematiky

František Morkes

Stará, přesto moderní škola

Učitel matematiky, Vol. 6 (1998), No. 3, 178–180

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/151340>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1998

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

STARÁ, PŘESTO MODERNÍ ŠKOLA

FRANTIŠEK MORKES

Ve všech diskusích o školství se obvykle dříve či později objeví i otázka přetěžování žáků. Často bývalo spojováno především s tzv. novou koncepcí, kterou totalitní školství realizovalo od roku 1976 a která se rodičovské veřejnosti vryla do paměti především množinovou matematikou na základních školách. Ovšem problém přetěžování žáků je mnohem starší a jeho historie začíná již více než před sto lety. V podstatě v roce 1849, neboť tehdy začali — v rámci požadavků na větší odbornost výuky — učit ve vyšších třídách jednotlivé předměty odborní učitelé. Ti pak nejen přespříliš zdůrazňovali jen svůj předmět, ale třeba i v dobré víře ukládali žákům více práce, než od nich bylo možné žádat. Na situaci reagovalo poměrně brzy rakouské ministerstvo vyučování, které již 29. června 1851 vydalo první výnos proti přetěžování žáků. Tento výnos pak upravilo nařízením ze dne 17. 2. 1876, v němž už dokonce vyjmenovalo tři základní skutečnosti vedoucí k nežádoucímu přetěžování žáků.

Počítalo k nim

- a) nadměrně obsáhlé učebnice svádějící k přepínání požadavků,
- b) nevhodný způsob učitelova výkladu, obzvláště uchýlí-li se učitel k nepřipustnému způsobu souvislé přednášky,
- c) velmi často se vyskytující neomezování předepsané látky a nesoulad mezi jednotlivými předměty.

Ministerské nařízení proto požadovalo, aby v nižších třídách byly vyučované předměty soustředěny na co nejmenší počet různých učitelů. Další ministerský výnos věnující opětovně pozornost přetěžování žáků v roce 1882 dokonce stanovil, že časové nároky na domácí přípravu žáků na příští den nesmí přesahovat 2 – 3 hodiny v nižších a 3 – 4 hodiny ve vyšších třídách.

V roce 1893 upozornilo vídeňské ministerstvo všechny školy na nutnost zabránit všemu, co by mohlo mařit „blahodárné působení nedělí a prázdnin“ jako dob potřebných pro zotavení

děti. Zvláště pro nižší třídy středních škol (tedy pro žáky ve věku 11 – 14 let) bylo nařízeno, že jim nesmějí být ukládány žádné domácí úkoly, písemná nebo ústní příprava či souvislé opakování na sobotu, o posledním dnu před vánočními svátky nebo pololetními prázdninami, ani o posledním dnu před svátky velikonočními a svatodušními. Ani v předcházejícím dnu nesměly být ukládány úkoly takového rozměru, aby jimi byl zmařen smysl tohoto ministerského nařízení.

Do diskusí okolo přetěžování žáků se koncem minulého století velmi aktivně zapojili vedle učitelů i lékaři. Ti nejenže zdůrazňovali mimořádný význam pohybových aktivit žáků a školní tělesné výchovy, ale současně dbali na to, aby ve školách nebyl přetěžován ani zrak žáků. Zcela specifickým způsobem do diskuse zasáhl známý pražský lékař MUDr. Thomayer, který požadoval, aby především gymnázia nepřijímala ke studiu žáky „slabých hlav“, pro něž by byla gymnaziální látka velmi náročná a přesahovala by jejich síly. Zdůrazňoval, že duševní práce se může stát obtížnou jen méně nadaným, kteří by však měli být z takovéto práce vyloučeni. Zatím se však — podle jeho názoru — takoví studenti díky protekčnímu přijímacímu systému na gymnázia lehce a ve značných počtech dostávali a i dále v životě pak odstrkovali uchazeče schopnější a s větším nadáním.

O tom, že ona dnes mnohdy blahosklonně přehlížená a prezíraná škola konce minulého století byla školou na svoji dobu výrazně moderní, hovoří i některé další předpisy. Mohli bychom uvést několik citátů:

Učitel, který se snaží vynutit úspěch ve vyučování přísností, která způsobuje nesmělost, minul se svým povoláním a nenahradí tento nedostatek ani nejpoctivější horlivostí pro věc ani vědeckou zdatností.

V krátké chvíli jedné hodiny dá se více vykonati, než se obyčejně myslí, bude-li čas ovšem přesně dodržen a s moudrou šetrností rozdělen. Svědomitý učitel vyhne se také zdání, jakoby se musil přemáhati, aby vstoupil včas do třídy. Tato přesnost zabrání mnohé nepořádnosti a tichý, avšak vytrvalý příklad přesného a radostného plnění povinností vychovává žáka k stejné cti.

Při vyučování nejde jen o pozitivní znalosti, nýbrž obzvláště o to, jak jich bylo získáno. Lidé nemohou se všemu naučiti, avšak ti, kteří se naučili učit, jsou s to, aby se dále vzdělávali.

Značně pozoruhodné byly i staré předpisy týkající se suplování. V těch, které platily pro střední školy, se doslova uvádělo:

Suplování za onemocněné kolegy bude se ředitel v první řadě sám a nejvíce účastniti, jednak pro příklad, který podává plněním této nepříjemné, avšak přece důležité povinnosti, jednak proto, že tím nabývá povinnosti přesněji poznati takto stav oněch tříd, ve kterých sám nevyučuje, než je mu to možno návštěvou vyučovacích hodin, konečně získávají hodiny suplované v očích žáků, kteří rádi na ně nazírají s podceňováním, vstupem ředitelským na vážnosti.

Rozhodně bychom proto neměli školu konce 19. století podceňovat jen proto, že nás od ní dělí značný časový odstup a že ji — k vlastní škodě — příliš neznáme.